

ADATOK A HAZAI VÖRÖSTÖLGY FEJLŐDÉSÉRŐL

Lányi János

634.97:582.631 (439)

A vöröstölgy (*Quercus rubra*) kérdése nem újkeletű problémája erdőgazdaságunknak, jóllehet, komoly formában csak a múlt évben került ismét az érdeklődés homlokterébe. Eredményképpen Intézetünk még ez év elején az egész országra kiterjedő vizsgálatot indított meg. Célunk kettős. Egyrészt ki akarjuk értékelni számszerűleg, tudományos módszerekkel ennek a fafajnak műszaki tulajdonságait. Másrészt a kocsányos és kocsánytalan tölgygyel, illetve a csertölgygel való összehasonlításban ki akarjuk jelölni használhatóságának lehetőségeit.

A vöröstölgyre vonatkozó számadatok ugyanis üres számok és csak akkor válnak eredményessé, ha az egyidejűleg közölt tölgy- és cseradatok szemléltető módon lehetőséget adnak a közvetlen összehasonlításra. Így végeredményben a vizsgálat közvetlenül is gyakorlati értékűvé válik.

A vöröstölgy műszaki használhatósági értékét ezidőszert még nem lehet biztosan megítélni. Ez természetesen is, hiszen a vizsgálatok még folyamatban vannak és a kísérleti eredmények feldolgozása csak részben történt meg. A vizsgálat még sok munkát és hosszabb időt igényel.

A vizsgálatokkal kapcsolatos helyszíni adatgyűjtés során azonban alkalmam nyílt arra, hogy az említett tölgyféléseket törzsfejlődés, nevelés és fatömeghozam szempontjából összehasonlíthassam. Azt hiszem, nem lesz egészen céltalan, ha rávilágítok azokra a tanulságokra, amelyek ebből az összehasonlításból adódnak.

A körmendi erdőgondnokság Almásd védkerületében megközelítőleg észak-dél irányban futó nyiladék keleti oldalán, mint szegély, egy sor vöröstölgy áll. Mögötte erdeifenyővel elegyes tölgyállomány húzódik. A nyiladék másik oldalához a vöröstölgysszegéllyel egykorú tölgyállomány csatlakozik. A nyiladék déli végén pedig, ugyancsak a szegélyen, kisebb csertölgy csoport áll. Mindkét erdőrész sík és közöttük termőhelyi szempontból különbség nincs. Az altalaj kavicsos, agyagos homok, a feltalaj pedig középmély agyagos homok. A tengerszint feletti magasság 210 méter. Az üzemterv szerint a kor 49 év. Pontosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy ez a kor a vetésből keletkezett tölgyállomány korának felel meg. A vöröstölgysszegély azonban valószínűleg 1–2 évvel idősebb, mert ültetésből származik. Mindenesetre ez az 1–2 év különbség ennél az 50 éves állománynál lényegtelennek mondható.

Tekintettel arra, hogy az eddigiek szerint a két szegély termőhelyre és korra megegyezik és hogy a törzsek egymástól függetlenül fejlődtek, az összehasonlítás kétségtelenül elfogadható. A legutóbbi feltétel különösen fontos, mert a vöröstölgy növekedési erélye fiatal korban igen nagy és a tölgygyel elegyes állományban a vöröstölgy feltétlenül a tölgy fölé

kerül. Ha tehát az összehasonlításban szereplő törzsek fejlődése egymással függésben lenne, ezt a szempontot is figyelembe kellene venni és ez az összehasonlítást bizonytalanná tenné. Szerencsére a törzsek fent leírt elhelyezkedése miatt ezzel nem kell számolnunk.

Az összehasonlításához mintegy 150 méter hosszú szakaszon felvettem a szegélyen álló fák mellmagassági átmérőjét és megmértem minden egyes törzs magasságát. Majd a Schwappach-tölgy fatömegtáblákból kivettem az egyes törzsek vastag fatömegét. Végül pedig mindhárom fafajnál átlagot képeztem. A mellmagassági átmérő és a magasság szerint csoportosított adataimat az 1. számú táblázatban közlöm.

Az átlagos mellmagassági átmérővel és magassággal kapcsolatban aggály nem merülhet fel. Az átlagos vastag fatömeggel kapcsolatban azonban be kell ismernünk, hogy ez a számítás nem egészen helyes. Egyik nehézsége az, hogy az említett fatömegtáblák állományokban, tehát nem szegélyen — azaz félig szabadállásban — nőtt törzsekre vonatkoznak. Menti azonban a helyzetet az a körülmény, hogy a cél nem a pontos fatömegek kimutatása, hanem a közöttük fennálló viszonyok, viszonyszámok meghatározása volt. A másik nehézség pedig abban jelentkezik, hogy a fatömegtáblák tölgyre vonatkoznak és nem feltétlenül biztos, hogy a cser-, illetőleg vöröstölgy esetében is helyes adatot adnak. Sajnos, ezzel szemben már nem áll mentő körülmény, más megoldás híján mindaddig, amíg a vöröstölgyre vonatkozó fatömegtáblák el nem készülnek. Ajánlatos tehát, ha a fatömeg-viszonyszámokat óvatossággal fogadjuk el és csak tájékozásul vesszük igénybe.

Ha az átlagadatokat egybevetjük, egészen meglepő eredményeket kapunk. A vöröstölgy átlagos átmérője és magassága jelentékenyen felülmúlja mind a tölgyét, mind pedig a cserét. Különösen szembetűnő a különbség a vastag fatömegben. Hogy a különbségeket szemléltetőbbé tegyem, viszonyszámokat képeztem. A tölgy értékeit 1:000-nek vettem fel és ehhez viszonyítottam a másik két fafaj értékét. Láthatjuk, hogy a cser alig különbözik a tölgytől. A mellmagassági átmérő viszonyszáma a cserénél 0.951, a magassága 0.988, a fatömegé pedig 0.858. Ellenben lényegesen kiugranak a vöröstölgy adatai: a mellmagassági átmérő viszonyszáma 1.463, a magassága 1.164, a fatömegé pedig 2.627.

Megközelítőleg hasonló eredményeket kaptam a lenti erdőgondnokságban. Sajnos, itt a cser teljesen hiányzik és így csak a tölgy és vöröstölgy összehasonlítására nyílt alkalmam. A Zajda védkerület egy erdőrészletében 0.9 elegyarányú gyertyán közé csoportosan elegyített tölgy között — tehát zárt állományban — néhány vöröstölgy áll. Koruk 45 esztendő. A talaj üde televényes, kissé homokos agyag. Az összehasonlításához felvettem az ott talál-

1. sz. táblázat.

Sorszám	Tölgy			Vöröstölgy			Csertölgy		
	Mell- magassági átmérő cm	Magasság m	Vastag fatömeg m ³	Mell- magassági átmérő cm	Magasság m	Vastag fatömeg m ³	Mell- magassági átmérő cm	Magasság m	Vastag fatömeg m ³
1.	16	13	0.128	16	18	0.174	16	14	0.137
2.	16	14	0.137	17	16	0.179	16	16	0.156
3.	16	16	0.156	19	18	0.255	16	19	0.183
4.	16	18	0.174	22	18	0.384	18	16	0.202
5.	17	13	0.148	23	17	0.363	18	18	0.225
6.	17	15	0.168	23	19	0.403	19	19	0.268
7.	17	17	0.189	24	17	5.397	21	18	0.313
8.	18	16	0.202	25	19	0.481	25	17	0.433
9.	18	16	0.202	26	20	0.546	27	14	0.425
10.	18	17	0.213	26	20	0.546			
11.	19	14	0.201	26	20	0.546			
12.	19	16	0.228	26	21	0.571			
13.	19	16	0.228	27	17	0.508			
14.	19	17	0.241	28	19	0.606			
15.	19	17	0.241	29	18	0.621			
16.	19	18	0.255	29	18	0.621			
17.	19	20	0.281	29	19	0.653			
18.	20	16	0.254	30	20	0.734			
19.	20	17	0.269	31	21	0.823			
20.	20	17	0.269	31	21	0.823			
21.	21	17	0.299	32	19	0.799			
22.	21	18	0.313	32	20	0.838			
23.	22	16	0.311	32	24	0.998			
24.	22	16	0.311	33	23	1.022			
25.	23	17	0.363	34	21	0.995			
26.	23	18	0.384	34	23	1.086			
27.	23	18	0.384	35	20	1.010			
28.	23	18	0.384	36	20	1.071			
29.	23	19	0.403	36	20	1.071			
30.	25	19	0.481	36	21	1.120			
31.	27	19	0.563	38	21	1.261			
32.	27	20	0.591	39	21	1.332			
33.	28	20	0.636	39	21	1.332			
34.	29	21	0.717	41	25	1.732			
35.				47	21	1.967			
Átlag . .	20.5	17.0	0.303	30.0	19.8	0.796	19.5	16.8	0.260
Viszony- szám .	1.000	1.000	1.000	1.463	1.164	2.627	0.951	0.988	0.858

ható kilenc vöröstölgy, majd válogatás nélkül a közvetlen közelből kilenc tölgy adatát és az előbbihez hasonló módon kiszámítottam a vastag fatömeget, végül pedig átlagokat és viszonyszámokat képeztem. Tekintve, hogy itt zárt állományról van szó, a fatömegszámítás-
sal kapcsolatban említett első nehézkesség el-
esik.

A tölgy adatait ismét 1.000-nek vettem. Így a vöröstölgy viszonyszámai a következőképen alakulnak: mellmagassági átmérőnél 1.334, magasságnál 1.185, fatömegnél 2.020.

Érdekes megfigyelni, hogy amíg a vörös-
tölgytörzsek között mindössze egy olyan van,
melynek magassága 24 méter alatt van, addig
a tölgyek közül csupán egy törzs éri el ezt a
magasságot. A csoporton belül valamennyi
vöröstölgy kimagasló uralkodó törzs.

Az eddigiek után nyilvánvaló, hogy a
vöröstölgy népgazdaságunk szempontjából
óriási jelentőségű fafaj. Ezzel kapcsolatban
azonban jogosan felmerülő aggály a minőség
kérdése. A fentiek szerint a vöröstölgy ugyan-
abban a korban kétszerannyi fatömeget ad,
mint a cser vagy a tölgy, de vajjon minőség
szempontjából milyen lesz ez a fatömeg? Itt
érkezünk vissza ahhoz a kérdéshez, melynek
megválaszolására a most folyó vizsgálatok
hivatottak.

Mindenesetre — bármilyen lesz is a vizs-
gálatok eredménye — már most hangsúlyoz-
nunk kell azt, hogy a vöröstölgy új fafaj lehet,
de nem helyettesítheti egyik tölgyfélénket sem.
Nem szabad például arra gondolni, hogy vele
egészen kiszorítjuk a csert. A népgazdasá-
gunknak szüksége van a cserre, részben mint

2. sz. táblázat.

Sorszám	Tölgy			Vöröstölgy		
	Mellmagassági átmérő cm	Magasság m	Vastag fatömeg m ³	Mellmagassági átmérő cm	Magasság m	Vastag fatömeg m ³
1.	14	13	0.094	24	24	0.548
2.	16	17	0.165	25	24	0.598
3.	19	19	0.268	26	24	0.649
4.	21	24	0.415	27	24	0.703
5.	22	21	0.403	30	24	0.872
6.	22	21	0.403	31	22	0.855
7.	23	21	0.366	32	24	0.998
8.	27	21	0.618	32	24	0.998
9.	30	23	0.837	32	24	0.998
Átlag	21.5	20.0	0.396	28.7	23.7	0.802
Viszonyszám	1.000	1.000	1.000	1.334	1.185	2.020

faanyagra, részben mint a rossz erdei talajok egyik fontos, erdősítésre könnyen felhasználható fafajára. Itt csak arról van szó, hogy az eddiginél sokkal nagyobb mértékben foglalozunk a vöröstölgygel is.

Nem kétséges, hogy műszaki értéke nem éri el a tölgy értékét. Másrészt az eddigi eredmények alapján biztosra vehető, hogy használhatósági értéke lényegesen felülmúlja a cser értékét, már csak azért is, mert cseravartalma van és így feltétlenül tartósabb a csernél.

Ezek a tények egyúttal a további vöröstölgykutatás irányvonalát is meghatározzák. Helytelen volna, ha a vöröstölgyet tölgyeseink helyébe telepítenénk. Itt legfeljebb elegyítésről lehet szó. Természetesen a rossz termőhelyen sínylődő tölgyes esete kivételt képez, mert itt indokolt a lényegesen kisebb talajigényű vöröstölgy megtelepítése. Legkomolyabb szerep vár a vöröstölgyre — amint ezt Pagony Károly is kiemelte — a homoki erdei fenyvesek elegyítésénél. A nagyobb mértékű vöröstölgytelepítésekkel azonban a cser viszszaosztását is kell szolgálnunk, mint fentebb említettem, mellyel kettős célt érhetünk el. Egyrészt azt, hogy a cser helyébe értékesebb fafaj kerül, másrészt várható lesz, hogy a talaj jelentékenyen megjavul.

Az Erdőgazdaság 1948 szeptember 20-i számában közölt statisztikai adatok szerint a legjobban elcseseredett területek a Dunántúlon vannak. A 182.906 kat. holddal első helyen álló tölgy mellett második helyet a cser foglalja el 160.701 kat. holddal. Különösen rossz a helyzet Fejér megyében, ahol 12.323 kat. hold tölgy mellett 19.455 kat. holdat, Komárom-Esztergom megyében, ahol 14.364 kat. hold tölgy mellett 22.977 kat. holdat, Tolna megyében, ahol 9976 kat. hold tölgy mellett 12.589 kat. holdat és Veszprém megyében, ahol 17.828 kat. hold tölgy mellett 30.242 kat. holdat foglal el a cser. Elsősorban ezekre a területekre kell bevinni a vöröstölgyet.

Ezidőszerint az a tapasztalatom, hogy a vöröstölgy a termőhelyi viszonyokkal szemben eléggé közömbös, mégis nem egy helyről kaptam olyan tájékoztatást, hogy sikertelenül kísérleteztek a megtelepítésével. Eppen ezért óvatosan és körültekintéssel kell hozzányúl-

nunk ehhez a kérdéshez. A fentemlített vármegyékben először kísérleti területek széles láncolatát kell létrehozunk különböző termőhelyeken és az erősebb mértékű megtelepítéshez csak akkor foghatunk hozzá, ha már a kísérleti állományok fejlődése kiértékelhető lesz. Kísérleti területek létesítéséhez természetesen elsősorban makk kell. Ez a legnehezebb kérdés, mert hazánkban nagyon kevés magtermő vöröstölgyállomány van. Különösen nehéz kérdés az idei esztendőben, mert különösen rossz a vöröstölgy makktermése. Intézetünk felkutatatta a magtermő állományokat és ezidőszerint a kísérleti területek létesítéséhez szükséges makkot nagyjából sikerült is biztosítani.

A további munkához azonban nemcsak makk kell, hanem feltétlenül és elengedhetetlenül szükség van a gyakorlati erdészeti megértésre és támogatásra és azon elhatározásra, hogy Micsurin útjain átalakítjuk a természetet.

Данные о развитии отечественного Дуба красного (Quercus rubra). — Эта порода безусловно достойна внимания, так как не предъявляет к почве особых требований а в то же время дает древесины чуть не два раза больше, чем Дуб бургундский (Quercus cerris) или благородные породы дуба в том же возрасте. Испытания технических свойств древесины Дуба красного, позволяют делать вывод о том, что применимость его такая же как у благородных дубов. В связи с этим цель заключается в том, чтобы сменить постепенно в Венгрии Дуб бургундский с более быстро растущим и технически более ценным Дубом красным.

Contributions to the Growing of Quercus rubra in Hungary. — This species has no much claims as to the locality, its volume is nearly the double of that of *Q. cerris*, of other valuable oak species respectively and the quality of its wood does not likely differ from that of the latter. The aim is: to replace *Q. cerris* successively with the faster growing and more valuable *Q. rubra*.

Données sur le développement du chêne rouge (Quercus rubra) du pays. — Cette essence ne montre pas des exigences spéciales de la station et son volume est presque le double de celui du chêne chevelu ou des chênes précieux. On peut utiliser son bois probablement de la même façon que celui des chênes précieux. Le but est de remplacer successivement le chêne chevelu par le chêne rouge étant ce dernier d'une croissance plus rapide et donnant un bois plus précieux.